

14 oktober 2011

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkande SOU 2011:35, bättre insatser vid missbruk och beroende

Inledning

Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) har fått missbruksutredningen, SOU 2011:35, på remiss.

FSS delar många av de förslag som läggs i utredningen, inte minst gäller det den kompetenshöjning som föreslås för professionen. Utredningen utgör även till sitt innehåll en värdefull tillgång, genom sin genomgång av kunskapsläget inom missbruksvården, för den fortsatta utvecklingen av missbruksarbetet. FSS har valt att endast kommentera områden där vi har en annan uppfattning än utredaren eller där vi anser det väsentligt med förtydliganden.

Huvudmannaskapsfrågan

Utredningen föreslår en förändrad gränsdragning mellan landstinget och kommunerna. Ansvaret för behandling ska läggas över på landstingen och kommunen ska ge psykosocialt stöd samt stöd till boende, sysselsättning och försörjning. Förändringen innebär inte att gränsdragningsproblematiken försvinner utan istället uppstår en ny gråzon. Den föreslagna förändringen riskerar att leda till andra/nya gränsdragningsdiskussioner, t.ex. då kommunen anser att missbrukaren inte klarar eget boende utan behandling men landstinget ger ingen behandling.

FSS anser att det finns en risk med utredningens utgångspunkt att missbruk jämförs med sjukdom. Ett ensidigt medikaliserat synsätt når inte hela vägen fram. Den medicinska behandlingen måste kombineras med psykosocialt behandlingsarbete och samtal/planering kring arbete, fritid och boendesituation.

Inom missbruks- och beroendevården handlar det i mycket hög utsträckning om motivation och egen insikt om behovet av förändring. För ett framgångsrikt arbete krävs kontinuerlig kontakt och motivationsarbete med den enskilde. Det finns risk för att målgruppen kommer i andra hand eller blir bortprioriterade av landstinget när behov av vård- och behandling uppkommer. FSS vill vidare understryka att unga vuxna är en riskgrupp kring missbruk och beroende och att kommunen har de bästa förutsättningarna för att hantera denna målgrupps totala situation.

Socialtjänstens arbetsätt borgar för att de allra mest utsatta missbrukarna får stöd, även om socialtjänsten inte alltid når framgång. Av utredningen framgår att en fjärdedel av de ca 500 000 personer som är beroende behöver insatser från både landstinget och kommunen. Det är inte minst för denna grupp som socialtjänsten idag har ett stort ansvar. Skulle landstinget ta över behandlingsansvaret ökar riskerna för att denna grupp far ännu mera illa. Det behövs mer av uppsökande och stödjande arbete för denna grupp. En överföring av hela behandlingsansvaret till landstinget stärker inte ett sådant arbetsätt. Det är viktigt att kommunernas erfarenhet och ansvar från det sociala arbete finns med i det uppsökande arbetet. Socialtjänstens arbetsätt och

förhållningssätt leder till att socialtjänsten inte bara ser missbrukaren, utan hela familjen och övrigt nätverk som resurser för att nå framgång med missbruksbehandlingen.

FSS har även svårt att se hur verksamheten i kommunerna skulle organiseras utifrån utredningens förslag. I de flesta kommuner kommer sannolikt inga speciella resurser att avsättas för psykosocialt stöd till missbrukare, om det inte finns ett kommunalt behandlingsansvar. Ansvaret kommer att läggas på socialsekreterare som arbetar med barn/ungdomar eller dem som arbetar med försörjningsstöd och socialpsykiatri. Hur ska kommunerna upprätthålla kompetens inom missbruksområdet utan att ha behandlingsansvaret? Hur ska kommunen t.ex. organisera gruppverksamhet för anhöriga till missbrukare, inte minst barn och ungdomar – kommer sådan verksamhet över huvudtaget att finnas kvar? Kommer landstinget att ta behandlingsansvar för anhöriga eller faller det inom ramen för psykosocialt stöd? Var går gränsen mellan psykosocialt stöd (kommunen) och psykosocial behandling (landstinget)? Dessa frågeställningar visar på att utredningens förslag inte leder till att gråzonsproblematiken upphör, den förändras.

Sammanfattningsvis anser FSS att missbrukarna får det bästa stödet och den bästa vården genom att missbruksvården utgör en del av en samlad socialtjänst som arbetar tillsammans med landstingen. Förändringen behöver i stället bestå av ett förtydligande av respektive huvudmans ansvar utifrån nuvarande ansvarsfördelning.

Vård utan samtycke

I utredningen föreslås att enbart lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) ska ligga till grund för tvångsvården av missbrukare. Utredningen visar att tillämpningen av LPT och LVM skiljer sig åt i hög grad i olika delar av landet. FSS ser bland annat mot denna bakgrund positivt på att en enda lag reglerar tvångsvården för missbrukare. En sådan förändring måste dock föregås av en mer omfattande analys av båda lagarna. Inte minst gäller det om, som FSS föreslår, både landstinget och kommunerna har kvar vårdansvaret.

LPT har för missbrukare i huvudsak använts för att lösa ett akut problem. Det finns skäl att understryka att en enda lag för missbrukare, i behov av vård utan samtycke, behöver ta hänsyn till att vissa grupper med beroendeproblematik kräver längre vårdtider. Det finns även skäl, om behandlingsansvaret ligger kvar på båda huvudmännen, att se över och reglera kostnadsfördelningen mellan huvudmännen vid samsjuklighet.

Sprutbytesverksamhet m m

FSS anser att alla behandlingsinsatser skall sträva mot och syfta till drogfrihet. Det innebär inte att FSS motsätter sig läkemedelsassisterad behandling. Det är dock avgörande att dessa behandlingsformer ges i kombination med psykosocialt stöd.

FSS delar inte utredarens förslag om en utvidgad sprutbytesverksamhet. De studier som finns nationellt och internationellt talar inte entydigt för så avgörande positiva effekter att försöken bör utvidgas. I grunden anser FSS att programmen strider mot det restriktiva synsättet, som varit en viktig hörnsten för en i allt väsentligt framgångsrik svensk narkotikapolitik.

HVB

I utredningen konstateras att kunskapen om de insatser som ges och deras effekt måste förbättras för att målsättningen om en kunskapsbaserad missbruks- och beroendevård ska uppnås.

Utredningen föreslår att särskilda kvalitetsvillkor införs och att de ska kompletteras med en auktorisation för hem vård eller boende (HVB). FSS anser att det är bra med en bättre kvalitetskontroll av HVB verksamheten och att den i första hand bör ske via en förstärkning av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för HVB, samt omfatta samtliga målgrupper som får behandling inom HVB - inte minst barn och unga.

Avslutning

FSS överlämnar ovanstående synpunkter för beaktande innan ett slutligt förslag läggs fram till Riksdagen. Det är FSS förhoppning att dessa synpunkter tillsammans med utredningens övriga förslag kan leda fram till en professionellare, mera offensiv och förebyggande missbruksvård.

Lotta Persson, ordförande

Föreningen Sveriges Socialchefer